

Beslut

Datum 2025-03-26

Dnr 2024:9782

Sida 1 (19)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Jakobsgårdsskolan i Borlänge kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Jakobsgårdsskolan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Jakobsgårdsskolan den 12 februari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Sylvia Lindqvist och Robert Östberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn och den biträdande rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Jakobsgårdsskolan i Borlänge kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Jakobsgårdsskolan i Borlänge kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i hög utsträckning** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, aktuell och ger eleverna möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet är aktuell och fördjupad samt återkommer under alla år på högstadiet.

Av intervjuer med lärare, elever och rektorn samt av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck återkommer under högstadiets samtliga årskurser. Lärare berättar att de har årshjul, där undervisning om kunskapsområdet finns inplanerad för varje år. Eleverna som läser ämnen gör det främst i två årskursblandade klasser, för vilka lärarna följer en gemensam planering. Det innebär att de arbetar med samma teman inom sexualitet, samtycke och relationer samtidigt. Eleverna bekräftar vid intervju att undervisning i kunskapsområdet återkommer under högstadiets samtliga tre årskurser.

Det framgår vidare av intervjuer att undervisningen ger eleverna möjlighet till fördjupning. Lärare och rektorn uppger att det finns en progression i undervisningen som innebär att de går från undervisning om grundläggande kunskaper till fördjupning, där de inleder med områden som kroppen och puberteten för att efterhand arbeta mer med frågor kopplade till exempelvis relationer. Lärare berättar vidare att de även fördjupar undervisningen genom att involvera praktiska inslag, exempelvis i samarbete med ämnet slöjd. Lärarna fördjupar därutöver undervisningen bland annat genom att arbeta med reflekterande frågor som saknar givna svar.

Av intervjuer framgår att eleverna får möta en undervisning som är aktuell. Elever och lärare uppger att de till exempel gemensamt ser nyheter och diskuterar frågor som är aktuella kopplade till kunskapsområdet. De har under senare tid exempelvis diskuterat en del om synen på homosexualitet i olika länder, bland annat kopplat till den nyvalde amerikanske presidenten och den politik han för i dessa frågor. Eleverna berättar att de ofta inom ramen för undervisningen diskuterar olika frågor som eleverna möter i sociala medier, där de bland annat samtalat om att de inte alltid ska lita på vad som postas på olika digitala plattformar.

Det framgår av intervjuer att representanter från elevhälsoteamet deltar aktivt i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärare berättar att kuratorn bland annat deltar i undervisningen kopplad till kunskapsområdet när de arbetar med vad eleverna möter på nätet samt att kuratorn bistår i undervisningen om hedersrelaterat våld och förtryck. Kuratorn är därutöver med och planerar en ämnesövergripande temadag om sexualitet, samtycke och relationer. Elever, lärare och rektorn uppger att eleverna får möta ungdomsmottagningen två gånger under högstadiet. Skolan genomför även en temadag kopplad till kunskapsområdet där eleverna exempelvis får träffa kommunens fältassistenter samt personal från den kommunala socialförvaltningen. Av intervju med rektorn framgår det vidare att skolan deltagit i ett pilotprojekt som drevs av en organisation som arbetar för barn och ungas rättigheter, vilket bland annat handlade om språkbruk.

Samordnad undervisning

Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är samordnad

Granskningen visar att det finns en samordnad undervisning om sexualitet, samtycke och relationer inom ett antal ämnen så att eleverna får en helhetsbild.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att lärarna samplanerar sin undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna som läser ämnen på högstadiet gör det företrädesvis i två årkursblandade klasser, för vilka två klasslärare bedriver undervisningen i samtliga kärnämnen. Lärare berättar att de två klasslärarna samplanerar sin undervisning och att de arbetar med samma ämnen parallellt, vilket även gäller för undervisningen kopplad till kunskapsområdet. Såväl de andra lärarna som elevassistenterna blir vid deras gemensamma möten delaktiggjorda i klasslärarnas planering av undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Lärare ger vid intervjuer ett antal exempel där de arbetat ämnesövergripande med kunskapsområdet. Läraren i trä- och metallslöjd har till exempel tillsammans med eleverna tillverkat ramar i färgerna rött och grönt, vilka sedan kommit att användas i undervisningen, där eleverna fått placera in känslor som de upplever positiva respektive negativa. Eleverna har i slöjden även fått ta fram attrapper, på vilka de i de naturorienterande ämnena

tränat att trä kondomer på. Lärare uppger därutöver att eleverna i ämnet idrott och hälsa integrerat sexualitet, samtycke och relationer i dansundervisningen genom att arbeta med ett material som handlar om att eleverna bestämmer över sin egen kropp och diskuterat var man får hålla i en annan person.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att undervisningen innehåller flera olika arbetsuppgifter inom kunskapsområdet vilket bidrar till att eleverna får kunskaper om exempelvis kroppen, preventivmedel, könssjukdomar, puberteten, reproduktion samt hygien och hälsa. Lärare berättar att eleverna har många frågor om puberteten och lärarna såväl genomför planerad undervisning som fångar upp elevernas frågor angående detta. En lärare beskriver att hen inleder sin undervisning kring området med människokroppen samt puberteten för att sedan arbeta mer med relationer. Eleverna uppger att de har återkommande undervisning om området kroppen och ger som exempel att de har pratat om vad som händer i kroppen när man blir kär och diskuterat varför man blir pirrig.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Lärare och rektorn uppger att de ständigt arbetar för att stärka eleverna att göra självständiga och medvetna val och att en av utgångspunkterna är att eleverna ska klara sig i livet efter skolan. Lärare berättar att denna del av undervisningen kopplas till frågor om samtycke, såväl kopplat till diskussioner om relationer som till situationer där sexuellt umgänge kan vara aktuellt. Detta är enligt lärarna särskilt viktigt för denna elevgrupp. Lärare berättar att det är viktigt att eleverna får öva på att uttrycka sin egen ståndpunkt, välja självständigt och framför allt våga säga nej. Slöjdläraren arbetar till exempel med att eleverna själva ska välja material och färger som de arbetar med utan att härma kompisar och varje rast ska eleverna under 15 minuter själva välja aktiviteter.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Elever och lärare berättar att eleverna får möta en undervisning där de får öva på att sätta sig in i andra människors livssituation och där de arbetar med begreppet empati. Lärare uppger att de arbetar regelbundet med diskussioner tillsammans med eleverna kopplat till hur de tror att det känns för någon annan i olika specifika situationer. Elever berättar att lärarna brukar prata med dem om att de ska behandla andra som de själva vill bli behandlade och att ingenting blir bättre av att göra något dumt tillbaka då man själv blivit utsatt. En lärare berättar att

eleverna varje morgon får dra en lapp från en burk, av vilken det framgår en specifik känsla, varpå de har gemensamma diskussioner där eleverna får reflektera över hur de upplever olika känslor. Läraren framhåller att hen lyft fram elever som agerat empatiskt inför klassen och berättat om deras goda exempel.

Av intervjuer med elever, lärare och rektorn samt dokument som begärts in från huvudmannen framgår att eleverna får möta en undervisning som handlar om samtycke. Lärare berättar att de arbetar regelbundet med olika områden i undervisningen kopplat till samtycke och att detta är extra viktigt då den specifika målgruppen löper större risk att bli utsatt. Lärare och rektorn uppger att de arbetar med innebörden av ett ja och ett nej, samt nyanserna däremellan. Lärare arbetar även med att stärka eleverna i att våga säga nej samt uttrycka sin egen vilja. Läraren i idrott och hälsa har därutöver arbetat med ett material som handlar om att eleverna bestämmer över sin egen kropp och till exempel diskuterat tillsammans med eleverna var man får hålla i varandra när de har dans. Elever berättar att de sett filmer i undervisningen som handlat om samtycke och att ett nej är ett nej. Eleverna uppger även att lärarna diskuterat med dem om att det till och med kan vara brottsligt att inte acceptera när en annan människa säger nej.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och till hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervju med elever och lärare framkommer att lärarna arbetar med olika föreställningar om manligt och kvinnligt, och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Lärare och elever ger exempel på hur eleverna inom ramen för undervisningen får möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön. Elever berättar att de arbetat med betydelsen av att alla människor ska behandlas lika oavsett kön i samband med att de arbetade med de globala målen och att de även sett en film som handlade om en person som blev illa behandlad för att hen korrigerat sitt biologiska kön. Lärare berättar att de även kommer in på maktstrukturer kopplade till kön genom att diskutera kvinnors ställning i samhället i andra länder, till exempel när de talar om att kvinnor inte får ta körkort i Afghanistan samt i relation till den politiska utvecklingen i USA. Lärare arbetar även med maktstrukturer kopplade till kön ur ett historiskt perspektiv i undervisningen i de samhällsorienterande ämnena.

Intervjuerna med lärare, elever och rektorn visar vidare att eleverna även på olika sätt kritiskt får granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. Eleverna berättar att de pratat om att det finns länder och kulturer där familjen bestämmer vem man ska gifta sig med samt tidpunkten för att skaffa barn. Eleverna har även pratat om att detta kan förekomma i Sverige, men att det då betraktas som brottsligt. Lärare berättar att de bedömer att de kan utveckla sin undervisning om hedersrelaterat våld och förtryck, men att de tar upp olika frågor kopplat till hedersproblematik i undervisningen. Lärarna har i ämnet religion

bland annat diskuterat tvångsgifte och synen på homosexualitet inom hederskulturer samt i de olika världsreligionerna. Lärarna fångar även upp elevernas frågor om heder, exempelvis hade de en diskussion om kvinnor som bär heltäckande slöja i relation till att det finns kvinnor i olika kulturer som inte får välja själva. Det framgår vidare av intervju med rektorn att skolan är uppmärksam på signaler kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck, till exempel om en elev inte skulle komma tillbaka efter ett lov.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Lärare och elever berättar att lärarna ofta fångar upp vad eleverna möter i sociala medier och diskuterar vikten av att ha ett kritiskt förhållningssätt i relation till vad som publiceras på olika digitala plattformar. Lärare uppger att de bland annat i ämnet bild ska arbeta med hur olika medier gestaltar manligt respektive kvinnligt. Lärare berättar även att de arbetar med frågor kopplade till pornografi i samband med att de har temat sexuell hälsa. De har bland annat diskuterat skillnaden mellan kärlek och omtanke i relation till det innehåll pornografin skildrar, samt skillnaden mellan att vara kär i verkligheten och att göra något på film för att tjäna pengar.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utforska och förstå kunskapsområdet genom att använda sig av en variation av arbetssätt. Dessa inkluderar praktiska övningar, där eleverna kan tillämpa sina kunskaper i realistiska sammanhang, samt diskussioner och samarbeten som uppmuntrar dem att dela erfarenheter och perspektiv.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att eleverna får arbeta med kunskapsområdet på en rad olika sätt och att lärarna anpassar undervisningens innehåll utefter elevgruppen samt deras önskemål. Eleverna arbetar såväl enskilt som i mindre grupper och i helgrupp. Elever och lärare ger flera exempel där eleverna inom ramen för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

får se film och att de till dessa håller efterföljande diskussioner. Därutöver arbetar de med skriftliga uppgifter, läser texter samt tar del av lärarnas genomgångar. Eleverna får även arbeta praktiskt i relation till kunskapsområdet. Lärare och rektorn berättar att lärarna på olika sätt arbetar med att anpassa både arbetssätt och innehåll i undervisningen efter elevgruppen och att de fångar upp frågor som är aktuella för eleverna. Eleverna berättar att lärarna förklarar svåra ord för dem när de räcker upp handen och lärarna beskriver att de i undervisningen förklarar mer formella begrepp samt arbetar för att eleverna ska använda dem. Av intervjuer framgår vidare att lärare använder bildstöd i undervisningen och att de arbetar med rollspel. Lärare berättar att de i närtid till exempel kommer att genomföra ett rollspel där eleverna ska få träna på att hålla avstånd och att säga stopp.

Av intervjuer med lärare och elever samt av en rundvandring i elevernas lärmiljö framgår att miljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov. Eleverna har tillgång till olika kommunikationsverktyg, såsom datorer, teknisk utrustning som möjliggör att se film samt tekniska hjälpmedel för översättning, skrivplattor och hörlurar. Lärarna berättar att elevassistenterna även tolkar elever som har svårare att kommunicera. Slöjdläraren berättar att också lektionssalarna för ämnena slöjd samt hem- och konsumentkunskap är utrustade med särskilda verktyg som är anpassade för att undervisa den aktuella elevgruppen.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att eleverna engagerar sig aktivt i diskussioner om sexualitet, samtycke och relationer. Det framgår också att det finns tydliga riktlinjer och förhållningssätt som syftar till att skapa en trygg och respektfull miljö som främjar en positiv samvaro.

Elever, lärare och rektorn ger exempel på att lärarna varierar sina arbetssätt för att alla elever ska känna sig trygga att delta i samtal när de har undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Såväl lärare som rektorn uppger att lärarna utgår ifrån elevernas behov när de genomför sin undervisning, vilket bland annat kan handla om att dela in eleverna i mindre grupper i syfte att skapa ett tryggare sammanhang. Av intervjuer framgår även att lärarna arbetar mycket med att etablera nära relationer till eleverna och på så vis bland annat skaffar sig en förståelse för vilka enskilda behov elever har för att känna sig trygga när de ska diskutera. Av intervjuerna framgår att lärarna arbetar på olika sätt för att alla elever ska få komma till tals och för att även ge möjlighet till tystare elever att uttrycka sina åsikter. Lärarna beskriver att de bland annat låter tystare elever uttrycka sig skriftligt samt fördelar ordet så att alla får möjlighet att komma till tals. En lärare berättar att hen för att tydliggöra vem som ska tala lägger en

pratbubbla framför den elev som för tillfället har ordet och en annan lärare går fram till den elev som ska tala för att visa för de andra eleverna vems tur det är att prata. Lärarna ger även eleverna möjlighet att reflektera över frågor som saknar givna svar, exempelvis när de pratar om känslor.

Det finns tydliga förhållningssätt och strukturer för att främja ömsesidig respekt

Granskningen visar att lärarna arbetar med en tydlig samtalsstruktur och syfte utifrån vad eleverna förväntas bidra med under lektionen.

Av intervjuer och av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att det finns regler och förhållningssätt på skolan som på olika sätt syftar till att främja ömsesidig respekt. Lärare och rektorn berättar, vilket styrks av rundvandringen i elevernas lärmiljö, att det på tavlorna i klassrummen finns sju frågor uppsatta som syftar till att skapa struktur för eleverna i undervisningen, exempelvis *Vad ska jag göra?*, *Var?* och *Med vem?* På tavlorna framgår även ett antal förmågor som är prioriterade för eleverna att arbeta med, *samarbete*, *kreativitet*, *ansvar*, *reflektion* och *kommunikation*. Lärarna arbetar med att skapa en struktur i samtalen genom att exempelvis använda en turordning när eleverna ska reflektera så att alla elever får komma till tals samt genom att dela in eleverna i mindre grupper. Lärare berättar att de arbetar relationellt med eleverna och tar på så vis reda på elevernas behov och intressen inför diskussioner. Lärarna arbetar även aktivt för att eleverna ska visa varandra ömsesidig respekt. Elever berättar att lärarna fångar upp när det uppstår konflikter såväl i skolan som i sociala medier och att de då har diskussioner i klasserna. Lärare berättar att de i samband med en tyst minut fick prata om vikten av att iaktta tystnad och att det är ett sätt att visa respekt. Lärare ger ett annat exempel där det veckan innan besöket var en pojke som förlorade mot en flicka i en turnering, vilket någon kommenterade med *att du förlorade mot en tjej*. Lärarna tog då upp denna situation till diskussion med eleverna inom ramen för undervisningen.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna är delaktiga i såväl planering som genomförande samt utvärdering av undervisningen.

Lärare och elever berättar vid intervjuer att lärarna på olika sätt arbetar för att fånga upp elevernas frågor. Lärarna arbetar för att ha nära relationer till eleverna och fångar upp elevernas synpunkter såväl inför planeringen av undervisningen som i stunden när frågor väcks av eleverna. Lärare och rektorn berättar att de bland annat har en frågelåda där eleverna kan lämna frågor samt önskemål, vilka lärarna sedan använder i sin planering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna får även möjlighet att påverka arbetssätt, exempelvis i

vilken ordning de ska ta upp olika saker. Av intervjuer framgår vidare att eleverna även får vara med och utvärdera undervisningen kopplat till kunskapsområdet. Eleverna berättar att läraren ofta frågar dem efter en lektion vad de tyckte var bra samt mindre bra, till exempel efter att de sett en film. Lärare och rektorn uppger att de utvärderar i slutet av varje dag, bland annat genom att ställa frågor om vad som varit bra och vad som kan förbättras samt vad eleverna lärt sig. Dessa utvärderingar är muntliga, men eleverna kan även få möjlighet att uttrycka sina uppfattningar genom att visa med sina tummar eller genom att kommunicera med bilder på exempelvis glada och ledsna ansikten. Lärarna fångar även upp vad som är aktuellt för eleverna kopplat till kunskapsområdet. Lärare berättar att de bland annat utgår från vad eleverna möter i sociala medier och vad som händer i världen. De tittar på nyheter tillsammans en gång i veckan och läser en enklare nyhetstidning. Lärarna tar även upp frågor som eleverna aktualiserar från sin fritid.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn styr och leder arbetet om hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen

Granskningen visar att rektorn känner till att kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen.

Rektorn och den biträdande rektorn berättar att arbetet med kunskapsområdet bedrivits systematiskt på skolan sedan läsåret 2016/17, vilket även framgår av dokument som begärts in från huvudmannen. Lärarna har en pedagogisk planering som är knuten till årshjul, vilka säkerställer att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck återkommer under högstadiets samtliga årskurser. Av intervjuer och av den skriftliga dokumentationen framgår att skolan även arbetar med mål kopplade till förbättringsområden som finns samlade i en målkatalog. Lärarna är själva med och tar fram målen och några av dessa handlar om undervisningen om kunskapsområdet. Lärarna uppger att rektorn ger lärarna frihet att styra sin undervisning, men följer upp att så sker samt hur arbetet utifrån de definierade målen fortlöpt genom exempelvis samtal och lektionsbesök. Rektorn har även tillgång till lärarnas pedagogiska planering och uppmärksammar vid behov lärare om inte planeringen efterföljs.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger förutsättningar till att undervisningen inom kunskapsområdet samordnas och inkluderas i olika ämnen

Granskningen visar att rektorn ger förutsättningar för att lärarna ska kunna samordna sin undervisning samt att undervisningen om kunskapsområdet ska ge eleverna en helhetsbild.

Av intervjuer med rektorn och lärare framgår att rektorn ger lärarna och elevassistenterna tid till att gemensamt planera undervisningen samt genomföra olika typer av ämnesövergripande samarbeten. De får även tid till att planera och genomföra en temadag kopplat till kunskapsområdet. Lärare ger exempel på olika

ämnesövergripande samarbeten kopplade till undervisningen inom kunskapsområdet. Rektorn uppger att det framgår av planeringen av undervisningen att lärarna ska arbeta tematiskt och ämnesövergripande för att sätta saker i ett sammanhang för eleverna. Rektorn berättar vidare att det ämnesövergripande arbetet är med i skolans målkatalog och att skolledningen ser det som viktigt att avsätta tid för lärarnas kollegiala samverkan.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger lärarna möjligheter till kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn vet vilken kompetensutveckling lärarna har behov av för att kunna undervisa om kunskapsområdet samt att lärarna fått kompetensutveckling inom kunskapsområdet.

Av intervjuer med lärare framgår att rektorn tar reda på lärarnas eventuella behov av kompetensutveckling i samband med medarbetarsamtal och löpande i de dagliga samtalen med lärarna. Lärarna berättar att rektorn uppmuntrar dem till kompetensutveckling och att till exempel gå på föreläsningar. Lärare uppger att de genomgick en kompetensutvecklingsinsats i samband med läroplansförändringarna samt att de relativt nyligen tog del av en digital föreläsning kopplad till undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Rektorn berättar att lärarna även deltagit i en kompetensutvecklingsinsats anordnad av en organisation som arbetar för barn och ungas rättigheter.

Skolinspektionen har inte identifierat några utvecklingsområden inom de granskade områdena. Granskningen avslutas därmed.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Robert Östberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sylvia Lindqvist och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.²

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.³ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁴

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁵

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁶

¹ 26 kap. 20 § skollagen.

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 5 § skollagen.

⁴ Prop. 2009/10:165, s. 634.

⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁷

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁸

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁰

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

⁷ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

⁸ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁰ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹³

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹¹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹² Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁴ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁹ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁰ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer

¹⁵ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

¹⁸ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

¹⁹ 2 kap. 9 § skollagen

²⁰ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²¹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²²

²¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²² Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.